

Kaštieľ Divinka

Národná kultúrna pamiatka

Súčasný dvojpodlažný, čiastočne podpivničený kaštieľ je postavený na pôdoryse písmena L. Dnes je situovaný v centrálnej časti obce, orientovaný východnou fasádou k hlavnej ceste sídla. V minulosti sa v areáli rezidencie nachádzalo pomerne rozsiahle hospodárske zázemie, ktoré sa ťahalo smerom na juh a juhozápad k rieke Váh. Zvyšky niekdajších prízemných hospodárskych stavieb možno pozorovať v zástavbe obce dodnes.

Ku kaštieľu v Divinke sa v prameňoch v súčasnosti dostupných nepodarilo nájsť žiadne priame zmienky o ňom alebo jeho predchodcovi v podobe menšej kúrie, preto bolo možné okolnosti vzniku rezidencie určiť na základe historického výskumu iba hypoteticky.

Rovnako rekonštrukcia ďalších osudov kaštieľa bola urobená iba podľa vlastníckych pomerov v dedine. Divinka niekedy od druhej polovice 16. storočia až do roku 1610 tvorila súčasť panstva Budatín v rukách barónskej línie rodu Suňog. Jej členovia v tom čase využívali na bývanie jedine hrad Budatín, a je teda vylúčené, aby si nechali postaviť nový sídelný dom v Divinke.

Dňa 6. novembra 1610 došlo v Bratislave v prítomnosti cisára Mateja II. k podpísaniu transakcie medzi barónom Mojžišom Suňogom z budatínskej línie s jeho príbuzným zo zemianskej jasenickej línie Danielom Suňogom, ktorý zastupoval aj svojho brata Erazma Suňoga. Mojžiš uzavretím dohody ukončil dlhoročné nezhody s Danielom a jeho predkami, usilujúcimi sa získať hradné panstvo Budatín aj pre seba. Daniel sa zaviazal, že všetky svoje spory o Budatín ukončí a jeho brat Erazmus následne prevezme štyri poddanské usadlosti v Divinke. Keďže darovaný majetok neobsahoval žiadne lesy, bude môcť Erazmus v prípade potreby brať z Mojžišových lesov drevo na stavby a kúrenie. Na prenechaných usadlostiach si Erazmus mohol postaviť primeranú rezidenciu. Dôležitý dodatok zmluvy predstavovala klauzula o vzájomnom spôsobe dedenia medzi zemianskou a budatínskou líniou rodu. ak by Mojžiš alebo jeho potomkovia zomreli bez mužských potomkov, mohol Budatín a panstvo prejsť na dcéry. Ak by sa však nenarodila ani dcéra, zdedili by hrad Daniel a Erazmus. Rovnaké dedičské podmienky platili aj na vlastníctvo Daniela a Erazma v Jasenici a Divinke. Odvtedy Divinka až do konca 19. storočia tvorila súčasť dedičstva zemianskej línie.

Bratia Daniel a Erazmus Suňogovci vyrastali v rodnom renesančnom kaštieľi v Jasenici a vďaka zachovanému textu dohody vieme, že Erazmus bol jediným vlastníkom usadlostí v Divinke a vybudoval v nej zatiaľ písomne bližšie neurčenú rezidenciu.

V priebehu druhej polovice 17. storočia potomkovia Erazma vymreli a jeho sídlo s príslušnými

majetkami prešlo na potomkov Daniela.³ Doterajší bádatelia predpokladali, že v hmote kaštieľa existuje staršia bloková stavba, najnovšie výskumy však túto teóriu nepotvrdili. Kaštieľ bol v prvotnej fáze postavený ako dvojkridlový objekt na pôdoryse v tvare písmena L, s hlavným vstupom na dvorovej fasáde severného krídla. Náročia južného krídla na poschodí doplnili valcovitými arkiermi s vežičkami. Renesančný pôvod kaštieľa dokumentujú murované klenby s výsekmi, ktorých hrany sú tvarované do podoby tzv. hrebienka, a kamenné portály s profilovanými vodorovnými rímsami.

Za stavebníka rezidencie možno považovať vyššie spomínaného Erazma Suňoga. Základná dispozícia miestností ostala s menšími detailmi zachovaná dodnes. Vonkajší vzhľad kaštieľa, najmä situovanie valcovitých arkierov, odkazuje na príbuznosť s iným rodovým kaštieľom Suňogovcov, postaveným začiatkom 17. storočia v Jasenici, či s kaštieľom v Hrabovom, kde sa rovnako uplatnil motív valcovitých arkierov. Vzhľad fasád nepoznáme, rovnako ako primárne riešenie strechy a bezprostredného okolia stavby.

Rozhodujúci význam pre súčasnú podobu kaštieľa mala jeho prestavba, ktorú zrealizovali v roku 1723 Mikuláš Suňog (*1667 – †1731) a jeho manželka Barbora Kadašová.

O ich iniciatíve kedysi svedčila kamenná nápisová doska nad hlavným vchodom do kaštieľa, ktorá hovorila, že „Vážený a urodzený pán Mikuláš Suňog z Jasenice a Divinky, prísediaci sedmipanskej tabule Najsvätejšieho cisárskeho a kráľovského Veličenstva s urodzenou pani Barborou Kadaš z Tassnadu, svojou manželkou, dal od základov postaviť na svoje náklady dedičom a svojim potomkom roku Pána 1723.“ V interiéri kaštieľa sa prestavba zamerala na menšie úpravy, napríklad zriadenie vysunutého prevetu (suchého záchodu) na východnej fasáde, zmenu schodísk a na nich nadväzujúcich priestorov.

Úplne sa však zmenil vonkajší vzhľad stavby. Pôvodnú renesančnú omietku celkom odstránili a nahradili novou, na ktorej zrealizovali rozsiahlu maľovanú a rytú výzdobu. Zároveň nad hlavným vstupom osadili kamenný aliančný erb s nápisom s rokom prestavby a menami jej realizátorov. Vzhľad fasád riešili sgrafitovými pásmi s rastlinnou a geometrickou výzdobou. Jednotlivé fasády horizontálne členili soklom a ďalšími dvomi vlysmi, situovanými medzi oboma nadzemnými podlažiami a v podstreší. Zároveň fasády vertikálne delili línie, ktoré vymedzovali jednotlivé okenné osi a medzi nimi vytvárali polia, členené jednoduchými zrkadlami. Dominantným motívom výzdoby sa stali rastlinné úponky a štylizované listy akantu, vyhotovené na čiernom pozadí. Dodnes sa tieto detaily zachovali na podstrešnom páse a jednotlivých nárožiach kaštieľa. V rovnakej farebnosti boli riešené aj iluzívne mušle, zdobiace spodnú časť valcovitých arkierov. Stredový alebo kordónový pás rozdeľovali ryté linky, vytvárajúc motiv šípky, oddelené dvomi farebnými tónmi.

Farebnosť a rozsah výzdoby fasády, ktorá bola realizovaná vo forme techniky sgrafita, obľúbenej najmä v renesancii, je jednou z mála ukážok barokového riešenia fasád šľachtického

rodového sídla na území dnešného Slovenska s použitím rastlinnej ornamentiky.

Pre nás známe barokové fasády z rovnakého obdobia, ktoré sa nachádzajú napríklad na území bývalej Oravskej, Trenčianskej či Turčianskej stolice, boli obmedzené na jednoduchú architektonickú paneláciu, vyčlenenú z omietky len rytými okrajmi a viacerými farebnými nátermi.

Motiváciou Mikuláša Suňoga a jeho manželky Barbory Kadašovej k reprezentatívnej prestavbe kaštieľa bolo preukázať dobré spoločenské postavenie, keďže sedmipanská tabula so sídlom v Pešti predstavovala v Uhorskom kráľovstve najvyššiu súdnu inštanciu.

Na zasadnutiach súdu sa Mikuláš dostával do kontaktu s poprednými uhorskými barónmi a grófmi a zástupcami dvorských a krajinských úradov. Vybudovaná sieť známostí a personálnych väzieb sa prejavila v dôstojnom sídle súdneho úradníka. Druhým dôvodom mohlo byť aj rozrastajúce sa potomstvo. V roku 1723 domácnosť Mikuláša tvorilo sedem väčších i menších detí a v nasledujúcich rokoch pribudli ešte ďalšie, čo by spôsobilo znižovanie životného priestoru pre seba i potomkov.

Po smrti manžela prevzala starostlivosť na istý čas, kým sa synovia nezačnú starať o kaštieľ a príslušný majetok, energická vdova Barbora Kadašová, snažiac sa získať ďalšie majetky od druhého miestneho zemianskeho rodu Višňovských. Barborine záujmy o sčelovanie malodivinských majetkov spôsobili viaceré súdne spory s Višňovskými.

Na základe urbárskej regulácie zo 70. rokov 18. storočia bolo zrejmé, že medzi vymierajúcou jasenickou a potomstvom obdarenou malodivinskou vetvou zemianskej línie došlo k prerozdeleniu majetkov a časť príslušníkov malodivinskej vetvy sa znova vrátila do Jasenice. Jediným dedičom malodivinských majetkov sa po bližšie neznámej delbe spomedzi synov Barbory Kadašovej stal František Suňog (*1701 – †1781). Po Františkovej smrti prešiel kaštieľ do rúk jeho syna anton Suňoga (*1744 – †1816) a jeho potomkov. Ďalšie údaje ku kaštieľu z 19. storočia sa nezachovali, preto nebolo možné povedať, dokedy zostali Suňogovci v Divinke a kto po nich získal miestnu rezidenciu.

Aj napriek absencii údajov o vlastníkoch kaštieľa dokážeme identifikovať nasledujúce stavebné zmeny. V priebehu 19. storočia sa úpravy zamerali na vznik prízemnej prístavby na východnej strane kaštieľa, osadenie nového vstupného portálu a zriadenie predsieni. Riešenie fasád ostalo nezmenené. Rezidencii dominovala pomerne vysoká valbová strecha, nad ktorej úroveň vyčnievalo niekoľko murovaných komínov. V roku 1974 sa dostal kaštieľ do majetku obce Divinka.¹⁵ Krátko nato sa začalo s obnovou krovu a krytiny a následne aj s komplexnou rekonštrukciou. Po realizácii pamiatkového výskumu boli vyhotovené nové okenné ostenia, aj keď mali byť pôvodne realizované ako kópie, došlo k úprave ich tvaru, čím sa pozmenil autentický charakter stavby. Kópiami nahradili aj niektoré portály v interiéri, všetky okenné a dverové výplne, parketové podlahy a došlo k odstráneniu východnej prístavby. Rekonštrukcia nebola dokončená, a tak bolo nutné po roku 2007 opätovne pristúpiť k oprave. V priebehu 20.

storočia úplne zanikol pôvodný areál, oklieštený len na plochu v bezprostrednom okolí kaštieľa. V súčasnosti je kaštieľ vo vlastníctve Žilinského samosprávneho kraja a v správe Považského múzea v Žiline. Z dôvodu odstránenia havarijného stavu a zakonzervovania kaštieľa vlastník pristúpil v roku 2007/2008 k rekonštrukcii strechy. Už v roku 2009 Žilinský samosprávny kraj uvažoval o rekonštrukcii objektu na galerijné účely so snahou prinavrátiť kaštieľu jeho pôvodný renesančný slohový výraz, preto bolo potrebné pristupovať pri jeho obnove v úzkej súčinnosti s Krajským pamiatkovým úradom v Žiline. V roku 2014 bol spracovaný reštaurátorský výskum a návrh na reštaurovanie.

Na komplexnú rekonštrukciu kaštieľa v Divinke hľadá v súčasnosti finančné prostriedky. Zámerom je, aby novovzniknuté expozície reflektovali bohatú archeologickú históriu tejto lokality. V roku 2015 sa zrealizovala výstavba nového oplotenia kaštieľa pozemku v častiach, kde oplotenie úplne chýbalo, a osadila sa vstupná bránička zo strany obecného úradu. Zároveň bola vykonaná oprava a údržba jestvujúceho oplotenia vykonaná oprava a údržba jestvujúceho oplotenia a tiež osadenie novej vstupnej brány.

